

Amphia

Nierenziekten
en Voeding

Evelien de Cuijper
Dietist-nefrologie, Amphia

Ronald van Etten
Internist-nefroloog, Amphia

Utrecht, 15-9-2020

1^e college; Nierenziekten en Voeding

Agenda:

Nieren en nierfuncties

Meten en stadiering nierschade

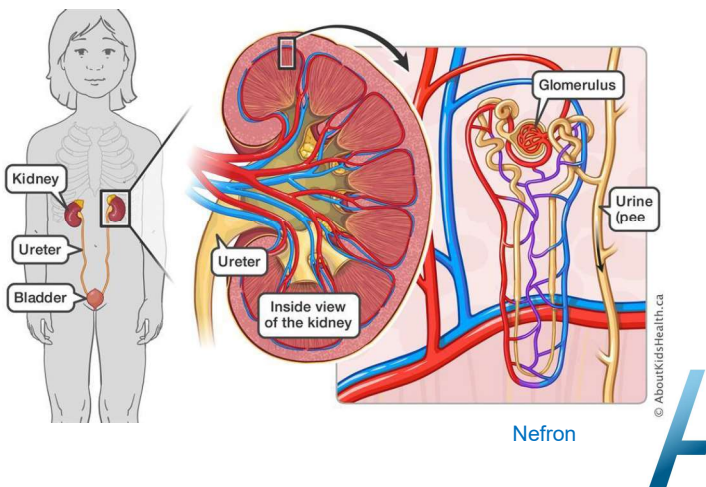
Gevolgen van nierschade

Prevalentie en oorzaken van nierschade

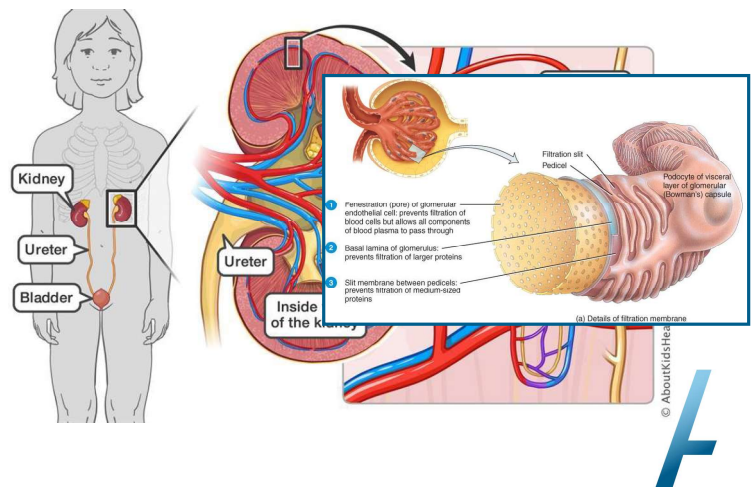
Behandel- en dieetaspecten bij nierschade

Nierfalen

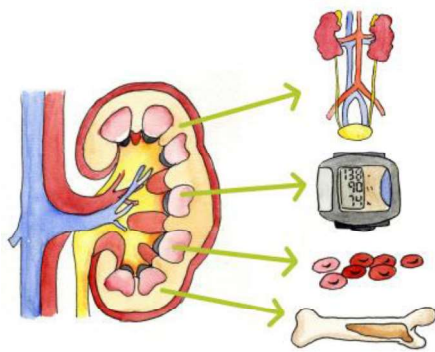
Anatomie v/d nieren

Glomerulus = Nierfilter

Nierfunctie

Balans:

- Verwijderen van afvalstoffen
- Water- en zout (H₂O, Na⁺, K⁺, Cl⁻, Ca⁺⁺, P⁻)
- Zuur-base evenwicht

Bloeddrukregulatie

- Water / Zout / RAAS

Bloedaanmaak:

- Erythropoetine / EPO

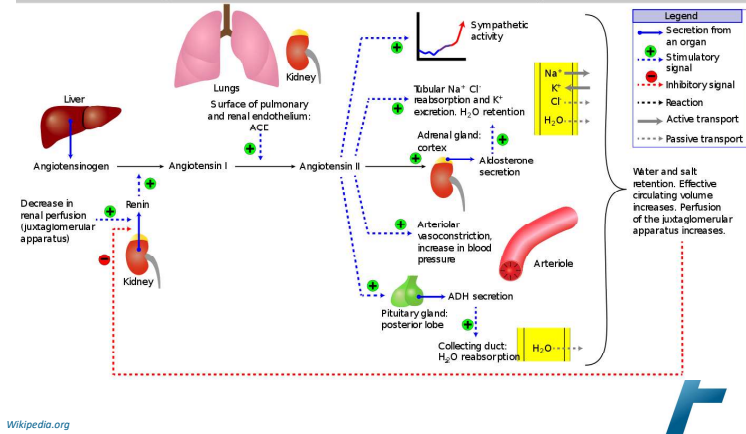
Botopbouw

- Calcium / Fosfaat / Vit D

Nierstichting.nl, Richtlijn CNS 2018, KDIGO CKD Kidney Int 2013

RAA-System

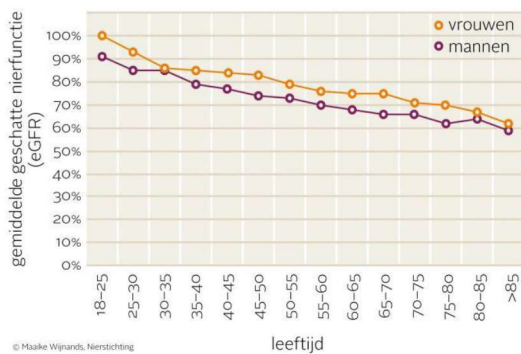
Renin-angiotensin-aldosterone system

Wikipedia.org

Nierfunctie-achteruitgang

Achteruitgang nierfunctie bij gezonde mensen met het stijgen van de leeftijd

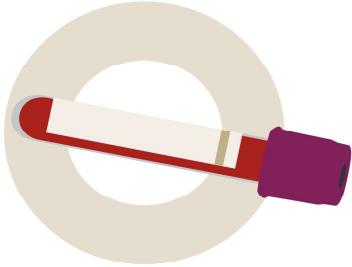
© Maake Wijands, Nierstichting

Wetels 2007

Ernstige nierfunctie-achteruitgang

Beoordelen van nierfunctie en nierschade

Het bepalen van nierfunctie door meting van een afvalstof (Kreatinine) in bloed

Het bepalen van schade aan nierfilters door meting van eiwitverlies in urine

Nierstichting.nl, Richtlijn CNS 2018, KDIGO CKD Kidney Int 2013

Kreatinine als maat voor nierfunctie

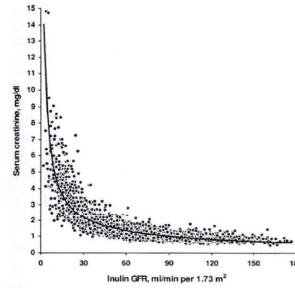

Figure 1. Relation between serum creatinine concentration and measured glomerular filtration rate (GFR) by renal inulin clearance.

Richtlijn CNS 2018, KDIGO CKD 2013, Bovev CJASN 2009

Serum Kreatinine:

Afbraakproduct van spier

Excretie door nier

Normaalwaarde bestaat niet

Individueel erg afhankelijk van veel factoren

- Spiermassa (sport/inspanning, leeftijd, geslacht, ziekte)
- Dieet
- Vochthuishouding
- Bloeddruk
- Medicatie

Beloop volgen = zinvol

eGFR als maat voor nierfunctie

eGFR :

= estimated GFR = Schatting

CKD-EPI (vroeger ook MDRD en Cockcroft-Gault)

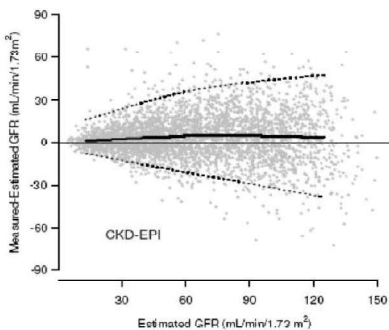
O.b.v. kreatinine, leeftijd, geslacht en ras

Dus ook beïnvloeding door veel factoren

- Spiermassa
- Lichaamsoppervlakte
- Dieet
- Vochthuishouding
- Bloeddruk
- Medicatie

Grote variatie t.o.v. werkelijke GFR

Niet in acute situaties bruikbaar

Levey, 2009, Richtlijn CNS 2018

Albuminurie als maat voor nierschade

	Ochtendurine albumine/creatinine ratio (mg/mmol)	Ochtendurine albumine (mg/l)	24-uurs urine albumine (mg/24 uur)
Normaal (A1)	< 3	< 20	< 30
Matig verhoogd (A2)	3-30	20-200	30-300
Ernstig verhoogd (A3)	> 30	> 200	> 300

NB: variatie door: koorts, menstruatie, uwi, DM, lichamelijke inspanning

Nierstichting.nl, Richtlijn CNS 2018, KDIGO CKD 2013, Navis 1996, Gansevoort 2009

Stadierung Chronische Nierschade

Prognose van CNS gebaseerd op GFR en Albuminurie
categorieën: KDIGO

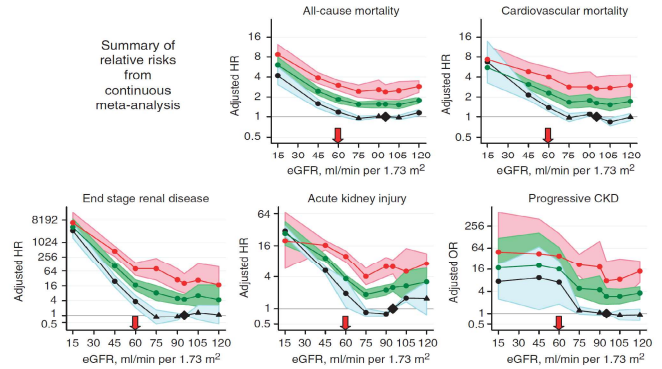
GFR Categories, Description and Range (mL/min/1.73 m ²)	G1	normal or high	>90	Albuminuria Categories, Description and Range		
				A1	A2	A3
	G2	mildly decreased	60-89	normal to mildly increased	moderately increased	severely increased
	G3a	mildly to moderately decreased	45-59	<30 mg/g <3 mg/mmol	30-299 mg/g 3-29 mg/mmol	≥300 mg/g ≥30 mg/mmol
	G3b	moderately to severely decreased	30-44			
	G4	severely decreased	15-29			
	G5	kidney failure	<15			

Levey, Gansevoort et al: KDIGO Guidelines for Diagnosis and Staging CKD, Kidney Int 2013

Relatie eGFR en mortaliteit en nierschade

Summary of relative risks from continuous meta-analysis

Zwart = A1, Groen = A2, Rood = A3

Based on 4 meta-analyses of 45 cohorts with 1.5 million individuals in 5 endpoints

Matsumura et al, Lancet 2010
 Gansevoort et al, Kidney Int 2011
 Van de Velde et al, Kidney Int 2011

Stadierung Chronische Nierschade

Prognose van CNS gebaseerd op GFR en Albuminurie
categorieën: KDIGO

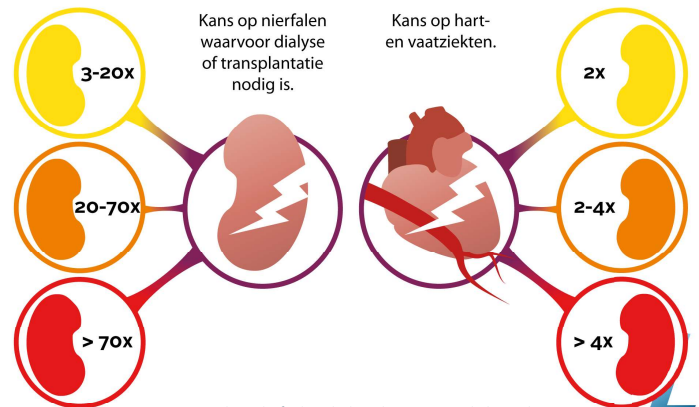
GFR Categories, Description and Range (mL/min/1.73 m ²)	G1	normal or high	>90	Albuminuria Categories, Description and Range		
				A1	A2	A3
	G2	mildly decreased	60-89	normal to mildly increased	moderately increased	severely increased
	G3a	mildly to moderately decreased	45-59	<30 mg/g <3 mg/mmol	30-299 mg/g 3-29 mg/mmol	≥300 mg/g ≥30 mg/mmol
	G3b	moderately to severely decreased	30-44			
	G4	severely decreased	15-29			
	G5	kidney failure	<15			

■ Geen CNS (88% van de bevolking)
 ■ Matig risico (2,0%)
■ Mild risico (9,2%)
 ■ Hoog risico (<1%)

Levey, Gansevoort et al: KDIGO Guidelines for Diagnosis and Staging CKD, Kidney Int 2013

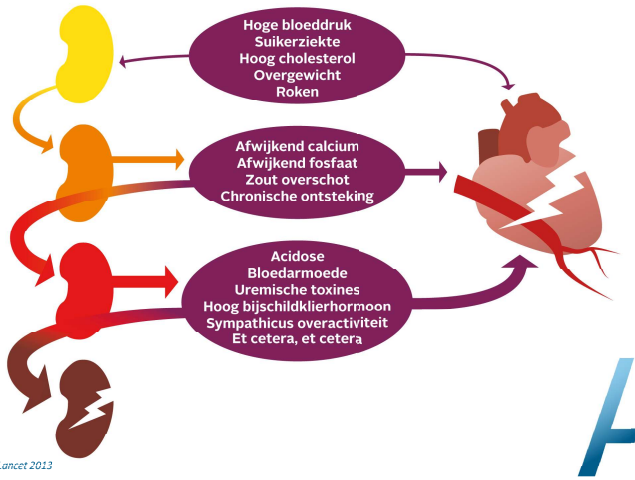
Gebaseerd op 4 meta-analyses van 45 cohort studies met meer dan 1.5 miljoen personen en 5 eindpunten

Gevolgen van Nierschade

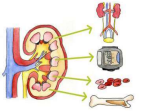
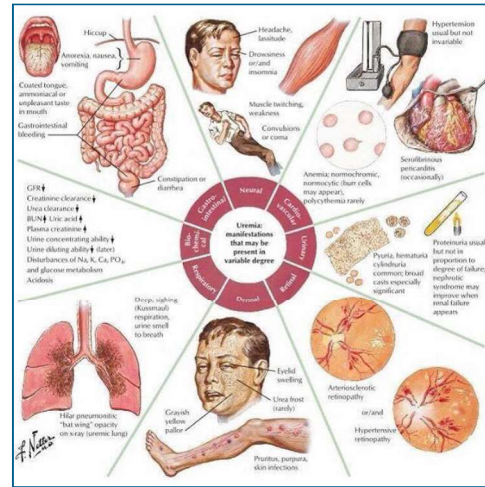
Levey et al, Kidney Int 2013

Gevolgen van Nierschade

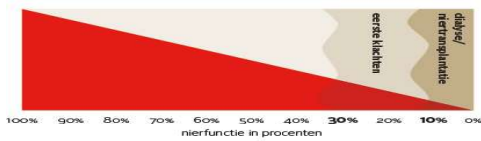
Gansevoort et al, Lancet 2013

Gevolgen van Nierschade

Gevolgen van Nierschade

Achteruitgang nierfunctie en eerste klachten

Tabel 1. Prevalentie van CNS complicaties per GFR categorie. Data verkregen uit observationele cohorten met CNS patiënten [Levin, 2007; Inker, 2011]

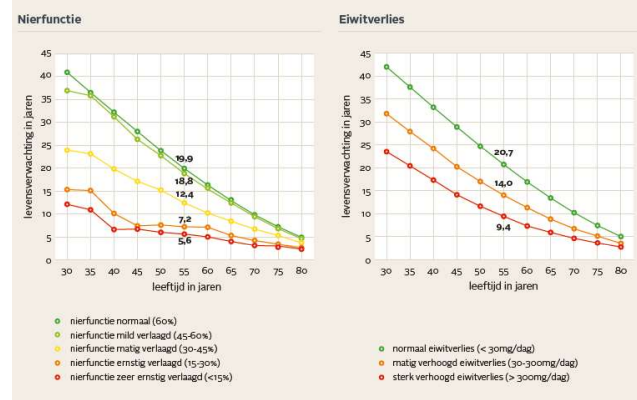
GFR categorie	G1	G2	G3a	G3b	G4/5
GFR (ml/min/1,73m ²)	>90	90-60	60-45	45-30	<30
N	13.915	9407	1733	636	157
Anemie ¹	4%	4,7%	12,3%	22,7%	51,5%
25(OH) deficiëntie ²	14,1%	9,1%		10,7%	27,2%
Acidose ³	11,2%	8,4%	9,4%	18,1%	31,5%
Hyperfosfatemie ⁴	7,2%	7,4%	9,2%	9,3%	23,0%
Hypoalbuminemie ⁵	1,0%	1,3%	2,8%	9,0%	7,5%
Hyperparathyreoidie ⁶	5,5%	9,4%	23,0%	44,0%	72,5%

¹Gedefinieerd als hemoglobine <7,4 mmol/l voor vrouwen en <8,4 voor mannen; ²Gedefinieerd als <37 nmol/l; ³Gedefinieerd als <21 mmol/l; ⁴Gedefinieerd als ≥1,5 mmol/l; ⁵Gedefinieerd als <35 g/l; ⁶Gedefinieerd als ≥7,4 pmol/l

Levin 2007, Inker 2011

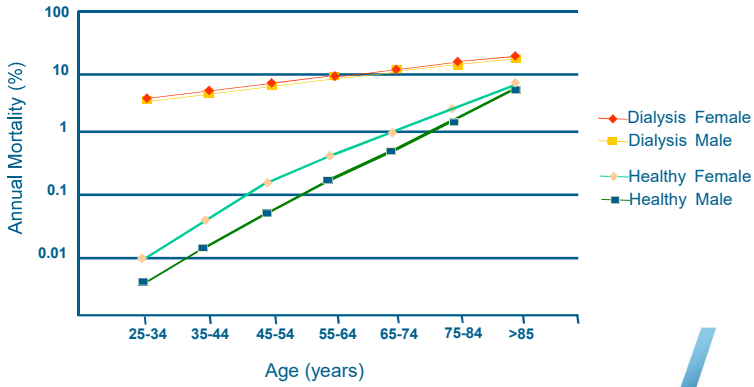
Gevolgen van Nierschade

Levensverwachting

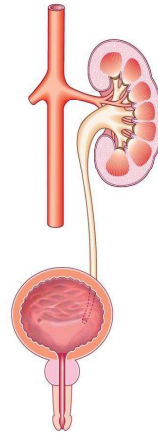
Gansevoort 2013

Sterfte bij eindstadium nierfalen

Foley AJKD 1998;32:S112-9

Oorzaken van Nierschade

Causes of acute kidney injury. Source: Davidson's Essentials of Medicine, 2e

Pre-renaal:

- Nierarteriestenose / Atherosclerose
- Shock (sepsis/infecties, hartinfarct, bloeding)
- Grote vaatoperaties

Renaal:

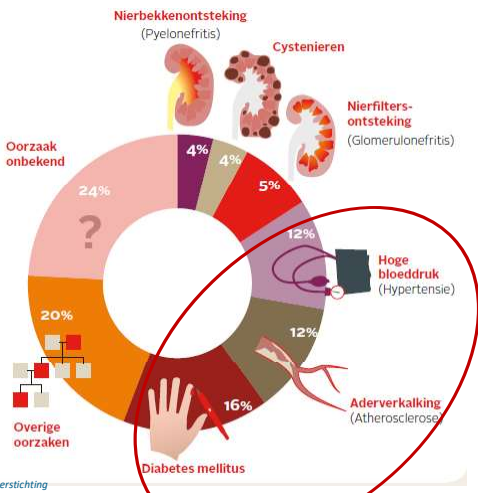
- Erfelijke ziekten (Alport / Cystenieren)
- Glomerulaire ziekten / nefritis
  - IgA, ANCA, anti-GBM, RA, SLE, HUS, FSGS etc, etc
- Tubulo-interstitiele ziekten
  - infectie, medicatie, sarcoidose, Kahler, CT-contrast etc etc

- Diabetes mellitus
- Hypertensie
- Overgewicht
- Roken

Post-renaal

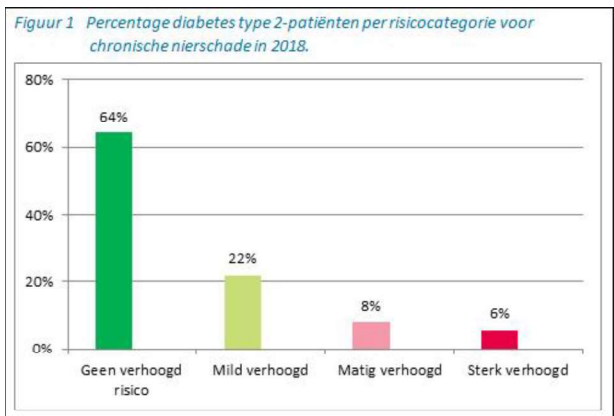
- Infecties en kanker van urinewegen; blaas, prostaat, urinebuis, etc
- BPH (verdikte prostaat)
- Nierstenen

Oorzaken van Nierschade

Nefrodia/Nefrovisie, Nierstichting

Ruim 1/3^e van DM2 patiënten hebben CNS in NL

Fragment uit factsheet Nefropathologie in de huisartsenpraktijk, Nivel 2020

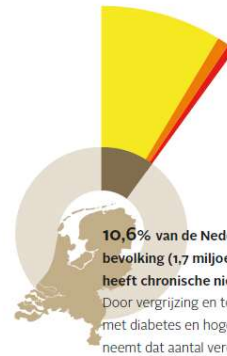
Interventie bij Nierschade

1. **Opsporen** van nierschade
2. **Preventie** van (verdere) **nierschade**
3. **Behandeling** van **oorzaak** van nierschade (vaak hart- en vaatziekte-risico's)
4. **Behandeling** van **gevolgen** van nierschade
5. **Nierfunctievervanging** bij eindstadium nierfalen (dialyse, nierTX)

Opsporen Chronische Nierschade

Aantal mensen met chronische nierschade in Nederland

Van de ruim 10,6% van de Nederlandse bevolking met chronische nierschade heeft:

87% een **matig verhoogd risico** (1,5 miljoen Nederlanders)

10% een **hoog risico** (170.000 Nederlanders)

3% een **sterk verhoogd risico** (50.000 Nederlanders)

op onder andere nierfalen en op overlijden ten gevolge van hart- en vaatziekten.

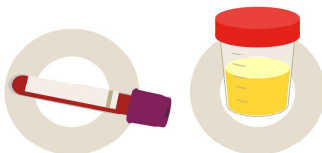
→ **en ruim 40% weet dat nog niet**

10,6% van de Nederlandse bevolking (1,7 miljoen mensen) heeft chronische nierschade
Door vergrijzing en toename mensen met diabetes en hoge bloeddruk neemt dat aantal verder toe.

Van der velde 2009, PREVEND study

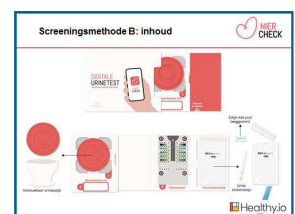
Opsporen van Nierschade in 1^e (en 2^e) lijn

1. Screening bij patiënten met verhoogd risico op chronische nierschade:
  - a. Risico voor HVZ (zoals DM, HT, roken, overgewicht, familiair etc)
  - b. Bij bestaande HVZ (zoals hartinfarct, hartfalen, claudicatio, CVA/TIA etc)
  - c. Bij urologische problemen
  - d. Bij systeemziekten (reumatisch / auto-immuun)
  - e. Bij jicht
  - f. Bij veel medicatie
  - g. Bij nieuwe medicatie die relevant is voor nieren
  - h. Bij ouderen, > 70 jr

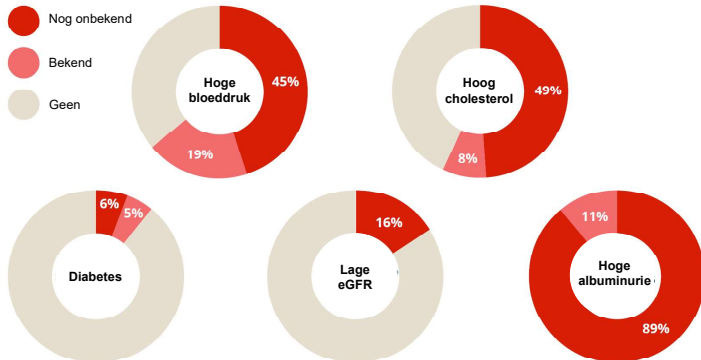

Opsporen van Nierschade in de bevolking

Proef-Bevolkingsonderzoek 2020

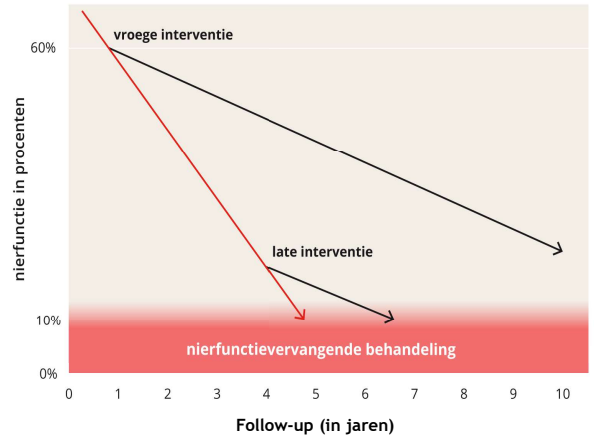
CV/CNS risicofactoren opsporen

PREVEND study, N=8,592 participants
Observational, general population based screening for albuminuria

Ozyilmaz et al, NDT 2010

Waar opsporen van nierschade ?

Niercheck.nl

Preventie van nierschade

Gezonde levensstijl

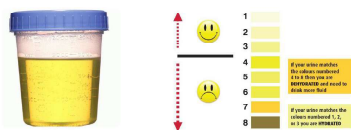
Check medicatie

Pas tijdig medicatie aan; o.a.

Pas op voor uitdroging

Kleur urine

Behandeling van nierschade en CV Risico

<p>Zeer hoog risico (leefstijladvies aangewezen; medicamenteuze therapie meestal aangewezen)</p>	<p>Personen die vallen in een van de volgende categorieën:</p> <ul style="list-style-type: none"> Eerder vastgestelde hart- of vaatziekte, waaronder acuut coronair syndroom, angina pectoris, coronaire revascularisatie, TIA of beroerte, symptomatische aorta-iliofemorale atherosclerose, aorta-aneurysma, claudicatio intermittens of perifere revascularisatie. Ten aanzien van beeldvorming geldt alleen een aangetoonde atherosclerotische stenose of aangetoonde ischemie als 'vastgestelde hart- en vaatziekte' Diabetes mellitus met orgaanschade zoals proteinurie of met een belangrijke risicofactor zoals roken of ernstige hypercholesterolemie (totaalcholesterol > 8mmol/l) dan wel ernstig verhoogde bloeddruk (≥180 mmHg). Ernstige chronische nierschade: eGFR <29 mL/min/1,73 m², of eGFR 30-44 mL/min/1,73 m² met ACR 3-30 mg/mmol, of eGFR 45-59 mL/min/1,73 m² met ACR >30 mg/mmol. Een berekende SCORE ≥10%.
<p>Hoog risico (leefstijladvies aangewezen, overweeg medicamenteuze therapie)</p>	<p>Personen die vallen in een van de volgende categorieën:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ernstig verhoogde enkele risicofactor, in het bijzonder totaalcholesterol >8 mmol/l of bloeddruk ≥180 mmHg. De meeste andere personen met diabetes mellitus (met uitzondering van jongeren met type 1-diabetes mellitus en zonder klassieke risicofactoren, die een laag of matig risico kunnen hebben) Matige chronische nierschade: eGFR 30-44 mL/min/1,73 m² met ACR <3 mg/mmol, of eGFR 45-59 mL/min/1,73 m² met ACR 3-30 mg/mmol, of eGFR ≥60 mL/min/1,73 m² met ACR >30 mg/mmol. Een berekende SCORE ≥5% en <10%.
<p>Laag tot matig verhoogd risico (leefstijladvies medicamenteuze therapie zelden aangewezen)</p>	<p>Een berekende SCORE <5% voor 10 jaar. Veel personen van middelbare leeftijd vallen in deze categorie.</p>

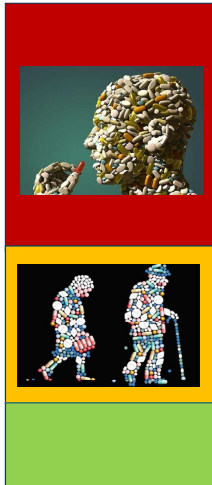
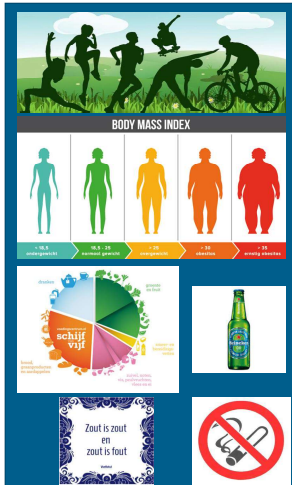
Richtlijn CVRM 2019

Zeer hoog risico
(leefstijladvies aangewezen, medicamenteuze therapie meestal aangewezen)

Hoog risico
(leefstijladvies aangewezen, overweeg medicamenteuze therapie)

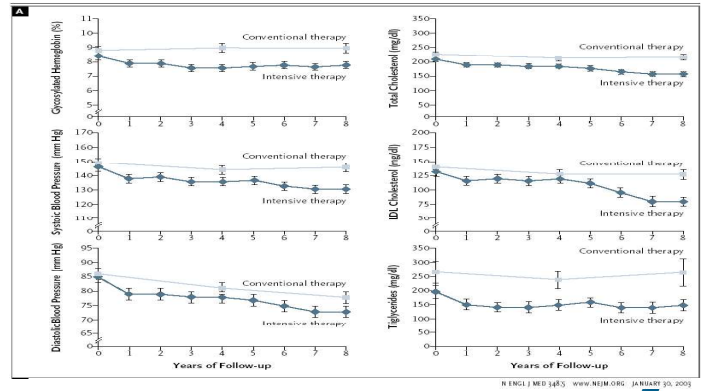
Laag tot matig verhoogd risico
(leefstijladvies aanbevelen, medicamenteuze therapie zelden aangewezen)

Richtlijn CVRM 2019

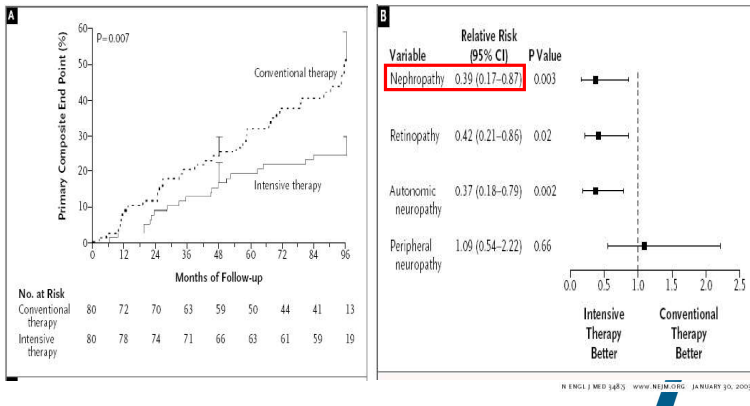
Multifactorial Intervention and Cardiovascular Disease in Patients with Type 2 Diabetes

Peter Gæde, M.D., Pernille Vedel, M.D., Ph.D., Nicolai Larsen, M.D., Ph.D., Gunnar V.H. Jensen, M.D., Ph.D., Hans-Henrik Parving, M.D., D.M.Sc., and Oluf Pedersen, M.D., D.M.Sc.

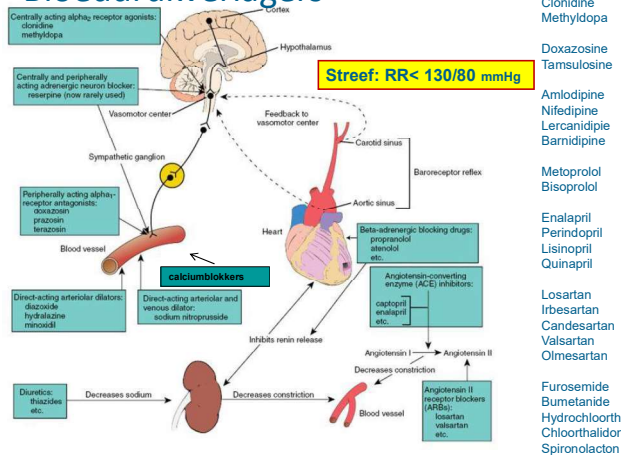

Multifactorial Intervention and Cardiovascular Disease in Patients with Type 2 Diabetes

Peter Gæde, M.D., Pernille Vedel, M.D., Ph.D., Nicolai Larsen, M.D., Ph.D., Gunnar V.H. Jensen, M.D., Ph.D., Hans-Henrik Parving, M.D., D.M.Sc., and Oluf Pedersen, M.D., D.M.Sc.

Behandeling bij Nierschade Bloeddrukverlagers

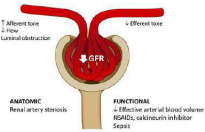

- Clonidine
- Methyldopa
- Doxazosone
- Tamsulosine
- Amlodipine
- Nifedipine
- Lercanidipine
- Barbidipine
- Metoprolol
- Bisoprolol
- Enalapril
- Perindopril
- Lisinopril
- Quinapril
- Losartan
- Irbesartan
- Candesartan
- Valsartan
- Olsartan
- Furosemide
- Bumetamide
- Hydrochloorthiazide
- Chloorthalidon
- Spironolacton

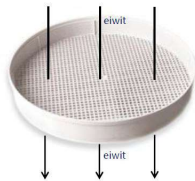
Behandeling bij Nierschade; Bloeddrukverlagers; ook minder eiwitverlies

Streef: < 0.5 g/d

Zeeffchaampje

Bij hoge druk: meer lekkage eiwit door zeef

Verlaging

- Bloeddruk
- Druk in zeeffchaampje

ACE-remmers

- Lisinopril
- Enalapril
- Etcetera

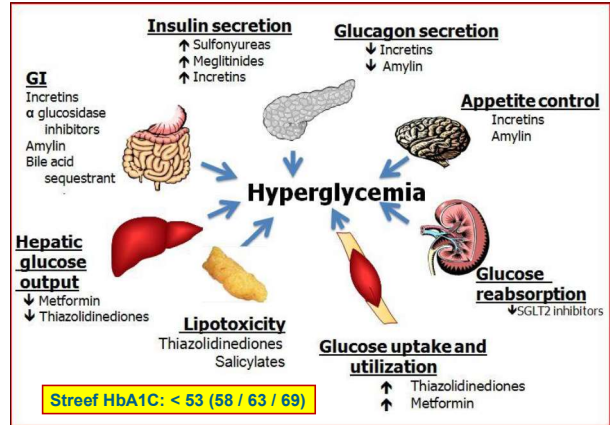
Angiotensine II-remmers

- Losartan
- Valsartan
- Etcetera

Ruggentesl 1998, Vogt 2008, Heerspink 2012

Behandeling bij Nierschade; Glucoseverlagers

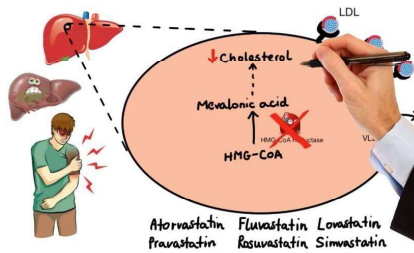
Richtlijn DM2 2018, DM1 2014

- Metformine
- Gliclazide
- Tolbutamide
- Insuline
- ...gliptine
- ...naside
- Pioglitazon
- Repaglinide
- Dapaglifozine
- Empaglifozine

Behandeling bij Nierschade; Cholesterolverlagers

HMG-CoA Reductase Inhibitors
STATINS

Streef: LDL < 2.6 mmol/l; of eigenlijk
1 x starten en daarna niet meer meten

Richtlijn CVRM 2019

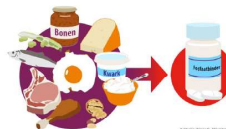

Behandeling bij Nierschade; Fosfaatbinders

Hoog fosfaat: ritmestoornis, spierklachten, tetanie, misselijk, nierfalen, vaatverkalking (media)

Fosfaatbinders: binden fosfaat in voeding: wordt niet opgenomen in darm (dus innam bij voeding)

Streef Fosfaat: < 1.3 mmol/l

Sevelamer (Renvela®)

Tablet: tijdens de maaltijd heel doorslikken.

Calciumcarbonaat (Calcichew®)

Tablet: maximaal 5 minuten voor de maaltijd. Goed fijn kauwen, dan doorslikken

Lanthaan carbonaat (Fosrenol®)

Tablet: tijdens de maaltijd fijn kauwen en dan doorslikken.

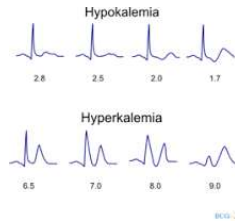
Phoslo®

Tablet: tijdens de maaltijd heel doorslikken

Velphoro (ferrioxidesacharide)

Behandeling bij Nierschade; Kaliumbinders

Hoog kalium: Spierzwakte, tintelingen, hartritmestoornissen

Kaliumverlagers: uitwisseling kalium tegen natrium of Calcium

Kalium: darm in
Natrium of Calcium: uit

Streef Kalium: < 5.5 (6) mmol/l

Resonium:
Uitwisseling tegen Natrium

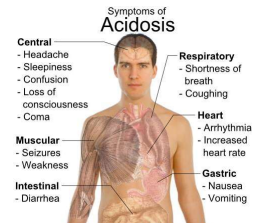
Sorbisterit:
Uitwisseling tegen Calcium

Veitassa (Patriomeer)

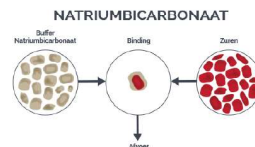

Behandeling bij Nierschade; Zuurbinders

Acidose: tachypnoe, (hart-)spierzwakte, ritmestoornis, maag-darmklachten, hoofdpijn etc

Natriumbicarbonaat: neutraliseert zuur

Niet vergoed

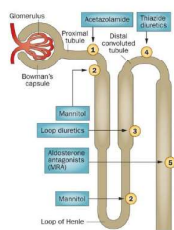
Streef Bicarbonaat: > 20 mmol/l

Behandeling bij Nierschade; Diuretica

Zout: Oedeem, dyspnoe, orthopnoe en hypertensie

Plastabletten: Natrium-excretie

3. Sterk werkende plastabletten (lisdiuretica) (werken snel)

- Bumetanide
- Furosemide.

4. Zwak werkende plastabletten (Thiaziden)

- Hydrochlorothiazide
- Chloorthiazide,
- Epitizide,

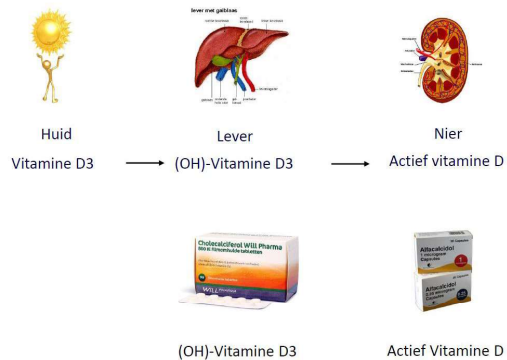
5. Kaliumsparende plastabletten

- Spironolacton (Aldacton)
- Triamteren

Streef: goede bloeddruk, minimaal oedeem, niet benauwd

Behandeling bij Nierschade; Vitamine D

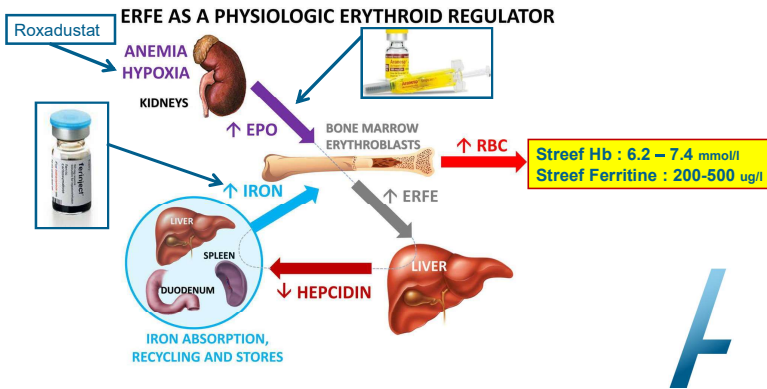
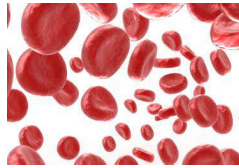
(OH)-Vitamine D3

Actief Vitamine D

Streef: normaal calcium en vit D

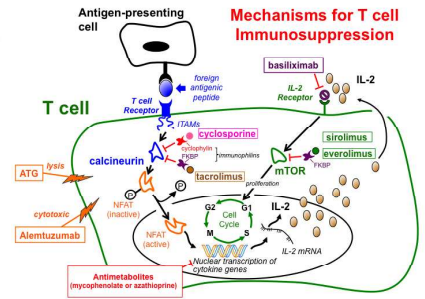
Behandeling bij Nierschade; Bloedarmoedebehandeling

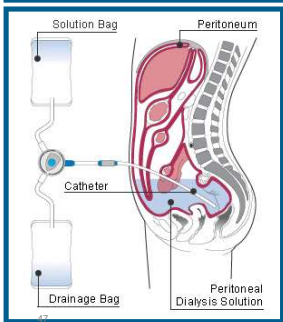
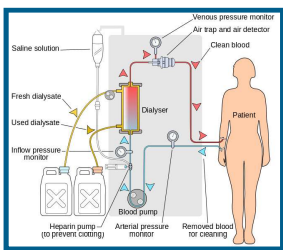
Behandeling bij Nierschade; Afweeronderdrukkend

Afhankelijk van nierziekte afweer onderdrukkende medicijnen

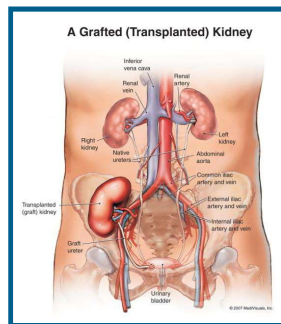
- Prednison
- Azathioprine (Imuran)
- Mycofenolaat Mofetil (Cellcept)
- Tacrolimus (Prograf / Advagraf)
- Cyclosporine (Neoral)
- Cyclofosamide (Endoxan)
- Rituximab
- andere

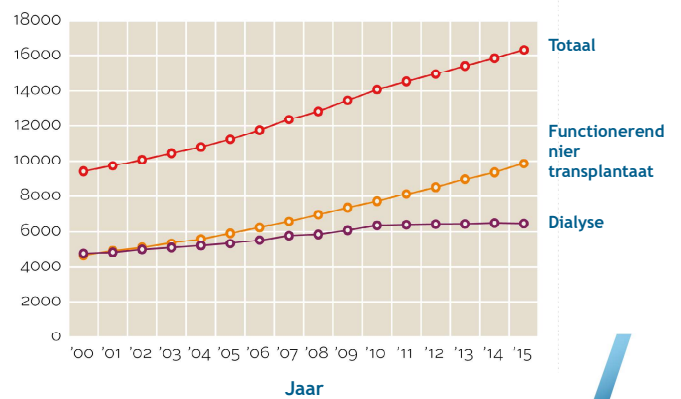
Immuungecompromiteerd → vatbaar voor infecties

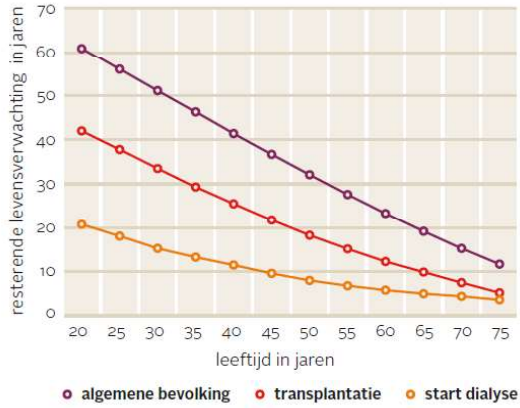
Opties bij ernstig nierfalen

Aantal patiënten met nierfunctie vervangende behandeling in Nederland

Resterende levensverwachting naar leeftijd van patiënten met nierfalen die gaan dialyseren of een transplantatie ondergaan vergeleken met de algemene bevolking in Europa ²¹

ERA-EDTA register

T H M

Take home messages

1. Nieren zorgen voor de goede balans
2. Nierschade komt (ongemerkt) heel veel voor (12%)
3. Nierschade heeft vele oorzaken maar m.n. hypertensie, DM, roken, vaatlijden
4. Nierschade kan leiden tot nierfalen en hart- en vaatziekten en vroeg overlijden
5. Dus op tijd opsporen en behandelen
6. Met name cardiovasculair risicomangement
7. Dus vooral goede voeding, bewegen, gezonde BMI en geen zout en niet roken
8. Gebruik je gezond verstand

Veel informatie op:
Nieren.nl, Nierstichting.nl, Niercheck.nl, Richtlijnen CNS en CVRM
 en [DM \(richtlijnendatabase.nl en NHG.org\)](http://DM (richtlijnendatabase.nl en NHG.org))

